

प्रधानमंत्री

म.वै./३२१/ ५८३६

द्वारा:

श्री सचिव,
परराष्ट्र मन्त्रालय।

कूटनीतिक आचारसंहिता, २०७७ स्वीकृत गर्ने विषय म.प.वै.सं.६६/०७७ मिति २०७७।१०।२९
को मन्त्रिपरिषद्को बैठकमा पेश हुँदा त्यसमा नेपाल सरकार, मन्त्रिपरिषद्ले देहायबमोजिम निर्णय
गरेकोले सोबमोजिम कार्यान्वयन हुन नेपाल सरकार (कार्यसम्पादन) नियमावली, २०६४ को नियम
२९ बमोजिम अनुरोध गरेको छु-

सिंहपत्रबाट, काठमाडौं

नेपाल।

मिति: २०७७/१०/२९

नेपाल सरकारको निर्णय-

"कूटनीतिक आचारसंहिता, २०७७ स्वीकृत गर्ने विषयको परराष्ट्र मन्त्रालयको
दर्ता न.९/१४-०७७/५/१७ को प्रस्ताव म.प.वै.सं. ३१/०७७ मिति
२०७७/०५/१९ को मन्त्रिपरिषद्को बैठकमा पेश हुँदा "मन्त्रिपरिषद्, प्रशासन
समितिमा छलफल गरी पेश गर्ने" निर्णय भएअनुसार मिति २०७७/०८/२४ मा
बसेको मन्त्रिपरिषद्, प्रशासन समितिको बैठकबाट परिमार्जन गरिएको यसैसाथ
संलग्न "कूटनीतिक आचारसंहिता, २०७७" स्वीकृत गर्ने।"

Shankar Das Baral
(शंकरदास बैरागी)
मुख्यसचिव

सिंहरार काठमाडौं
नेपाल ।

पत्र संख्या :
संख्या : ४२/०७७

म.स.सं./२२२/२४५४

मिति: २०७७।०८।२४

श्रीमान् मुख्यसचिवज्यू,
प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय ।

मिति २०७७।०८।२४ मा बसेको मन्त्रिपरिषद्, प्रशासन समितिको बैठकबाट देहायबमोजिम निर्णय भएको व्यहोरा अनुरोध गर्दछु-

"कूटनीतिक आचारसंहिता, २०७७ स्वीकृत गर्ने विषयको परराष्ट्र मन्त्रालयको दर्ता नं. ९/१४-०७७।५।१७ को प्रस्ताव मं.प.बै.सं. ३१/०७७ मिति २०७७।५।१९ को मन्त्रिपरिषद्को बैठकमा पेश हुँदा "मन्त्रिपरिषद्, प्रशासन समितिमा छलफल गरी पेश गर्ने" निर्णय भएअनुसार आजको बैठकमा पेश हुँदा छलफलका क्रममा उठेका विषयहरूसमेत समावेश गरी परिमार्जन गरिएको यसैसाथ संलग्न "कूटनीतिक आचारसंहिता, २०७७" स्वीकृतिको लागि मन्त्रिपरिषद्समक्ष पेश गर्ने ।"

२८.८.२४

(महेन्द्रप्रसाद गुरागाई)

सचिव

कूटनीतिक आचारसंहिता, २०७७

नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय तहका पदाधिकारीहरूको विदेशी सरकार, अन्तर्राष्ट्रीय सरकारी वा गैर सरकारी संघ संस्थाहरू, विकास सञ्चेदार लगायतका संघ संस्थाका पदाधिकारीहरूसँग गर्ने भेटघाट, वार्ता, भ्रमणको आदानप्रदान वा अन्य सबै प्रकारका सम्पर्कलाई व्यवस्थित, मर्यादित एवं राष्ट्र हित अनुकूल बनाउन आवश्यक भएकोले,

नेपाल सरकारले यो कूटनीतिक आचारसंहिता बनाएको छ।

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ: (१) यो आचारसंहिताको नाम “कूटनीतिक आचारसंहिता, २०७७” रहेको छ।

(२) यो आचारसंहिता तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ।

२. परिभाषा: विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस आचारसंहितामा,-

- (क) “अन्तर्राष्ट्रीय गैरसरकारी संस्था” भन्नाले कुनै एक मुलुकमा दर्ता भई दुई वा सोभन्दा बढी मुलुकमा कानून बमोजिम आफ्ना कार्यक्रम तथा गतिविधि सञ्चालन गर्दै आएका गैरसरकारी संस्था सम्झनु पर्छ।
- (ख) “अन्तर्राष्ट्रीय सङ्घ संस्था” भन्नाले संयुक्त राष्ट्रसङ्घ, सो अन्तर्गतिका विशिष्टीकृत एजेन्सी र अन्य अन्तरसरकारी सङ्घ संस्था सम्झनु पर्छ र सो शब्दले क्षेत्रीय तथा उपक्षेत्रीयस्तरका अन्तरसरकारी सङ्घसंस्था र तिनका सचिवालय वा प्रतिनिधि कार्यालय समेतलाई जनाउँछ।
- (ग) “अनुगमन समिति” भन्नाले दफा १४ बमोजिमको अनुगमन समिति सम्झनु पर्छ।
- (घ) “नेपाली नियोग” भन्नाले विदेशस्थित नेपाली राजदूतावास, संयुक्त राष्ट्रसङ्घका लागि नेपालको स्थायी नियोग, नेपाली महाबाणिज्यदूतावास (कन्सुलेट जनरल) तथा वाणिज्यदूतावास (कन्सुलेट), र नेपाल सरकारले विदेशमा आवासीय रूपमा वा खास प्रयोजनको लागि अस्थायी रूपमा काम गर्ने गरी तोकेको निकाय सम्झनु पर्छ।
- (इ) “मन्त्रालय” भन्नाले नेपाल सरकार, परराष्ट्र मन्त्रालय सम्झनु पर्छ।
- (च) “राजनीतिक दलका पदाधिकारी” भन्नाले प्रचलित कानून बमोजिम निर्वाचन आयोगमा दर्ता भएका राजनीतिक सङ्गठन वा दलका केन्द्रीय कार्यकारिणी समितिका सदस्यलाई सम्झनु पर्छ र सो शब्दले उक्त समितिका प्रमुख लगायत अन्य पदाधिकारीलाई समेत जनाउँछ।
- (झ) “विदेशी नियोग” भन्नाले नेपालस्थित विदेशी राजदूतावास, नियोग, सहायाणिज्यदूतावास (कन्सुलेट जनरल), वाणिज्यदूतावास (कन्सुलेट) वा राष्ट्रको कार्यालय सम्झनु पर्छ र सो शब्दले नेपालको लागि सहायताप्रियता विदेशी राजदूतावास तथा नियोगालाई समेत जनाउँछ।

- (ज) "विदेशी पदाधिकारी" भन्नाले विदेशी सरकार, विदेशी कूटनीतिज्ञ, विदेशी नियोगका पदाधिकारी, विदेशी राजनीतिज्ञ तथा अन्तर्राष्ट्रिय सङ्घ संस्थाका पदाधिकारी एवं प्रतिनिधि सम्झनु पर्छ र सो शब्दले नेपाल सरकारले कूटनीतिक उन्मुक्ति तथा सुविधा दिने गरी तोकिएका अन्य पदाधिकारी समेतलाई जनाउँछ।
- (झ) "सार्वजनिक निकाय" भन्नाले नेपालको संविधान एवं प्रचलित कानून बमोजिम कायम रहेका तथा गठन हुने सङ्घ, प्रदेश तथा स्थानीय तहका निकाय र सङ्गठित संस्था सम्झनु पर्छ।
- (ञ) "सार्वजनिक पद धारण गरेको व्यक्ति" भन्नाले नेपालको संविधान, अन्य प्रचलित कानून वा सम्बन्धित निकाय वा अधिकारीको निर्णय वा आदेश बमोजिम कुनै सार्वजनिक अखित्यारी प्रयोग गर्न पाउने वा कुनै कर्तव्य पालन गर्नु पर्ने वा दायित्व बहन गर्नु पर्ने सङ्घ, प्रदेश तथा स्थानीय तहको पदमा बहाल रहेको व्यक्ति सम्झनु पर्छ र सो शब्दले सङ्गठित संस्थाको कुनै पदमा बहाल रहेको पदाधिकारी वा कर्मचारी वा राज्यकोषबाट पारिश्रमिक तथा सुविधा पाउने व्यक्ति समेतलाई जनाउँछ।

३. आचारसंहिताको पालना: (१) यो आचारसंहिता सार्वजनिक पद धारण गरेका व्यक्ति र राजनीतिक दलका पदाधिकारीलाई लागू हुनेछ।

(२) यो आचारसंहिताको पालना गर्नु सम्बन्धित सबैको कर्तव्य हुनेछ।

४. शिष्टाचार भेट, औपचारिक वार्ता तथा बैठक: (१) विदेशी पदाधिकारीसँग शिष्टाचार भेट, बिदाइ भेट, औपचारिक वार्ता वा बैठक गर्दा मन्त्रालय र विषयसँग सम्बन्धित मन्त्रालयलाई पूर्व जानकारी गराइ त्यहाँका प्रतिनिधिलाई आमन्त्रण गर्नु पर्नेछ।

(२) विदेशी पदाधिकारीसँग शिष्टाचार भेट बाहेकका सम्पर्क तथा सारभूत छलफल वा वार्ता गर्नुपूर्व विदेशी पदाधिकारीले उठान गर्न चाहेको विषयको बारेमा लिखित जानकारी माग गर्नु पर्नेछ र सोही बमोजिम कार्यसूची तय गरी आवश्यक तयारी गर्नु पर्नेछ। यस्तो छलफल वा वार्ताको स्तर, विषयवस्तुको पृष्ठभूमि तथा उठाउनुपर्ने विषयवस्तुको गम्भीरता र विदेशी पदाधिकारीले उठान गर्न सक्ने विषयहरू समेत विचार गरी आफ्नो धारणा बनाउनुपूर्व विषयगत निकाय तथा मन्त्रालयको राय सुझाव तथा सल्लाह लिनु पर्नेछ।

(३) उपदेशक (४) बमोजिमको वार्ता वा छलफल गर्दा आफ्नो समकक्षीसँग गर्नु पर्नेछ। तर विषयवस्तुको गम्भीरता र राष्ट्रको सर्वोपरि हितलाई हेरी व्यावहारिकता एवं सम्बन्धित देशको विद्यमान पदसोपान र अधिकार प्रत्यायोजनसम्बन्धी व्यवस्था समेतलाई ध्यानमा राखी उपयुक्त तहका अन्य विदेशी पदाधिकारीसँग पनि छलफल वा वार्ता गर्न सकिनेछ।

(५) विदेशी पदाधिकारीसँग भेटघाट, वार्ता, छलफल वा बैठक गर्दा आफ्नो कार्यालय वा उपयुक्त स्थानमा गर्नु पर्नेछ।

(५) विदेशी पदाधिकारीसँग भेटघाट, छलफल वा वार्ता गर्दा मुलुकको सार्वभौमिकता, अखण्डता, स्वतन्त्रता, स्वाधीनता, नेपालको क्षेत्रीय तथा अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिबद्धता र राष्ट्रिय हितको प्रतिकूल नहुने गरी गर्नु पर्नेछ ।

(६) सझे तथा प्रदेशका मन्त्रालय, स्थानीय तह र सझगठित संस्थाका पदाधिकारीहरूले विदेशी पदाधिकारीहरूसँग गरेका भेटघाटको विवरण सहितको प्रतिवेदन प्रत्येक वर्ष प्रधानमन्त्री तथा गन्त्रिपरिषद्को कार्यालय र मन्त्रालयलाई जानकारी गराउनु पर्नेछ ।

(७) विदेशी पदाधिकारीसँग शिष्टाचार भेट, औपचारिक वार्ता वा बैठक गर्ने सम्बन्धमा मन्त्रालय मार्फत पञ्चापार गर्नु पर्नेछ । त्यस्तो भेट, वार्ता वा बैठकमा भएका छलफल तथा कुराकानीको महत्वपूर्ण अंशको संक्षिप्त टिपोट मन्त्रालयमा पठाउनु पर्नेछ ।

(८) अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्थाका प्रतिनिधिसँग बैठक, छलफल वा वार्ता गर्दा मुलुकको प्रचलित नीति तथा कानूनको अधीनमा रही आफ्नो पदीय कार्यक्षेत्रसँग सम्बन्धित विषयमा मात्र कुराकानी गर्नु पर्नेछ ।

(९) नेपालमा विदेशी पदाधिकारीसँग औपचारिक भेटघाट, छलफल वा वार्ता गर्दा वर्तास्थल वा कक्षमा नेपालको झण्डा, नक्सा र नेपाली साँस्कृतिक महत्व झल्काउने स्वदेशी उत्पादनका कलात्मक वस्तु, चित्र तथा शिल्पद्वारा सुसज्जित गर्नु पर्नेछ ।

(१०) राजनीतिक दलका पदाधिकारीले विदेशी पदाधिकारीसँग भेटघाट, बैठक, छलफल वा वार्ता गर्दा राष्ट्रिय स्वाधीनता, राष्ट्रिय हित, राष्ट्रिय सम्मान, राष्ट्रिय स्वाभिमान, आफ्नो मर्यादा र कूटनीतिक मर्यादाको रुयाल गर्नुपर्नेछ ।

५. औपचारिक समारोहको आयोजना, सहभागिता र शिष्टाचार: (१) सार्वजनिक पद धारण गरेको व्यक्ति विदेशी पदाधिकारीको नेपाल भ्रमणको अवसरमा आयोजना गरिने औपचारिक समारोह, दिवाभोज र रात्रिभोज तथा विदेशी नियोगदारा राष्ट्रिय दिवसका उपलब्धतामा आयोजना गरिने औपचारिक समारोह र सरकारी कार्यक्रमहरूमा मात्र सहभागी हुन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) मा उल्लिखित बाहेकका अन्य किसिमका दिवाभोज, रात्रिभोज लगायत सामाजिक वा मनोरञ्जनात्मक कार्यक्रमहरूको निमन्त्रणा स्वीकार गर्दा निमन्त्रणा गर्नेको स्तर, उपलब्ध भएसम्म अन्य आमन्त्रित व्यक्तिहरूको स्तर र समारोहको प्रकृति तथा निमन्त्रणाको उद्देश्यका आधारमा उपयुक्तता हेरी त्यस्तो निमन्त्रणा स्वीकार गर्नु पर्नेछ । निमन्त्रणा प्राप्त भएको कुनै कार्यक्रममा सहभागी हुन उपयुक्त हुने हो वा होइन भन्ने द्विविधा भएमा मन्त्रालयको शिष्टाचार महाशाखाको परामर्श लिन सकिनेछ ।

(३) औपचारिक वा सामाजिक वा सार्वजनिक समारोह वा मनोरञ्जनात्मक कार्यक्रममा सरिक हुने सार्वजनिक पद धारण गरेको व्यक्ति तथा राजनीतिक दलका पदाधिकारीले पहिरन, बोलीचाली, कुराकानी र खानपानमा आफ्नो पदीय मर्यादा अनुकूल शिष्ट र सौम्य व्यवहार गर्नु पर्नेछ ।

(४) सार्वजनिक पदधारण गरेको व्यक्तिले राष्ट्रिय दिवस त्यस्यत विधिक अवसरमा आयोजना गर्ने दिवाभोज, रात्रिभोज, जलपान तथा स्वागत समारोहजस्ता कार्यक्रममा विदेशी पदाधिकारीलाई आमन्त्रण गर्दा पारस्परिकता, पाहुनाको स्तर तथा नेपाल र नेपालीप्रति सद्भाव, सदाशय र सहयोगजस्ता विषयहरू हेरी उपयुक्त व्यक्तिलाई मात्र आमन्त्रण गर्नु पर्नेछ ।

६. विदेशीसंगका सम्झौता, प्रतिवद्धता एवं कटनीतिक पक्षाचार: (१) विदेशी सरकार वा अन्तर्राष्ट्रिय सङ्गठ संस्थासंग कुनै किसिमको सम्झौता वा समझदारी गर्दा वा कुनै दायित्व सिर्जना हुने अवस्थामा नेपाल सरकार (कार्य विभाजन) नियमावली, २०७४ र नेपाल सरकार (कार्य सम्पादन) नियमावली, २०६४ बमोजिम सम्बन्धित निकाय वा मन्त्रालयको पूर्व सहमति आवश्यक पर्ने विषयमा पूर्व सहमति लिनु पर्नेछ।

(२) नेपाल सरकार पक्ष हुने वा नेपाल सरकारलाई आर्थिक, न्यायिक, नैतिक वा कुनै पनि किसिमको दायित्व सिर्जना हुने खालको द्विपक्षीय वा बहुपक्षीय सन्धि, सम्झौता वा प्रतिवद्धता गर्दा सम्बन्धित मन्त्रालयसंग परामर्श तथा छलफल गरी अन्तिम मस्यौदामा अर्थ मन्त्रालय, कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय र मन्त्रालयको सहमति लिनु पर्नेछ। त्यस्तो सन्धि, सम्झौता वा प्रतिवद्धता नेपाल सरकारले अवलम्बन गर्दै आएको विदेश नीति, अन्तर्राष्ट्रिय मान्यता साथै नेपालको राष्ट्रिय हित र स्वाभिमानको पक्षमा हुनु पर्नेछ।

(३) विदेशी सरकार, अन्तर्राष्ट्रिय सङ्घसंस्था, विदेशी नियोग एवं विदेशी पदाधिकारीसंग गरिने पत्राचार नेपाल सरकार (कार्य विभाजन) नियमावली, २०७४ र नेपाल सरकार (कार्य सम्पादन) नियमावली, २०६४ का अधीनमा रही मन्त्रालय मार्फत गर्नु पर्नेछ। त्यसरी गरिने पत्राचारका सम्बन्धमा कुनै सुझाव वा सल्लाह भए मन्त्रालयले सम्बन्धित निकायलाई शीघ्र उपलब्ध गराउनेछ।

(४) नेपालको प्रतिनिधित्व गरी सहभागी हुनुपर्ने अधिकारसम्पत्र सभा, सम्मेलन, बैठक वा वार्तामा जाने प्रतिनिधिले नेपाल सरकारबाट अधिकारपत्र लिएर जानु पर्नेछ। अधिकारप्राप्त अधिकारी वा निकायको पूर्व स्वीकृति वा अखित्यारी वा अधिकारपत्र नलिई कसैले पनि कुनै पनि प्रकारको सन्धि, सम्झौता, समझदारीपत्र वा प्रोटोकलमा हस्ताक्षर गर्नु हुँदैन।

(५) सार्वजनिक पद धारण गरेको व्यक्ति वा निकायले स्वदेश वा विदेशमा भएका बैठकहरूमा विदेशी सरकार वा अन्तर्राष्ट्रिय सङ्घ संस्था वा तिनका प्रतिनिधिसंग गरेको सन्धि सम्झौता तथा प्रतिवद्धता सम्बन्धमा मन्त्रालयलाई यथाशीघ्र जानकारी गराउनु पर्नेछ।

(६) सार्वजनिक पद धारण गरेका व्यक्तिले आफूलाई अधिकार नभएका विषयमा आफ्नो मुलुकलाई दायित्व सिर्जना हुने गरी कुनै प्रकारको प्रतिवद्धता व्यक्त गर्न वा स्वीकार गर्न हुँदैन। राजनीतिक दलका पदाधिकारीले नेपाल सरकार वा कुनै निकायको विषय वा कार्यक्षेत्रभित्र पर्ने विषयमा छलफल गर्न वा प्रतिवद्धता जनाउन हुँदैन।

(७) सार्वजनिक निकायले विदेशी सरकार वा निकाय तथा अन्तर्राष्ट्रिय सङ्घ संस्थासंग पत्राचार तथा सम्पर्क गर्न नेपाली सम्पर्क बिन्दू तोक्दा कुनै व्यक्ति विशेषलाई नतोकी नेपाल सरकारको सम्बन्धित निकाय र पदलाई तोक्नु पर्नेछ। त्यसरी तोकिएको सम्पर्क बिन्दूको ठेगाना उल्लेख गर्दा सम्बन्धित सार्वजनिक निकायको ठेगाना तथा कार्यालयको अधिकारिक ठेगाना, कार्य र प्रयोजन सम्बन्धित गरी राठाउनु पर्नेछ।

७. विदेशी पदाधिकारीको नेपाल भ्रमण: (१) सार्वजनिक पद धारण गरेको व्यक्तिले विदेशी सरकारका समकक्षी वा सम्बन्धित संस्थाको उपयुक्त तहको विदेशी पदाधिकारीलाई मात्र नेपाल भ्रमणको लागि निमन्त्रण गर्नु पर्नेछ। तथस्तो भ्रमणको लागि आमन्त्रण गर्नु अघि मन्त्रालयको सहमति लिनु पर्नेछ।

(२) विदेशी पदाधिकारीले नेपालको कुनै स्थानमा भ्रमण गर्न चाहेमा भ्रमणको उद्देश्य सहित मन्त्रालयलाई पत्राचार गर्नु पर्नेछ। भ्रमणको उद्देश्य तथा औचित्य विचार गरी मन्त्रालयले त्यस्तो भ्रमणको सहमति दिन सक्नेछ।

८. विदेश भ्रमण, प्रतिनिधित्व, प्रस्तुतीकरण एवं प्रतिवेदन: (१) सार्वजनिक पद धारण गरेको व्यक्तिले द्विपक्षीय भ्रमण गर्दा सम्बन्धित मुलुकको समकक्षी वा सम्बन्धित संस्थाको उपयुक्त तहको पदाधिकारीको निमन्त्रणामा मात्र भ्रमण गर्नु पर्नेछ।

(२) सार्वजनिक पद धारण गरेको व्यक्तिले विदेश भ्रमण गर्दा सङ्घको हकमा सम्बन्धित मन्त्रालय, आयोग वा निकायले मन्त्रालयलाई जानकारी गराउनु पर्नेछ तथा प्रदेशको हकमा प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय मार्फत र स्थानीय तहको हकमा संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय मार्फत मन्त्रालयको सहमति लिनु पर्नेछ।

(३) विदेश भ्रमणको लागि आमन्त्रण गर्ने व्यक्ति वा निकाय र आमन्त्रित पदाधिकारीको पदीय मर्यादाक्रम, मुलुकको लागि प्रस्तावित कार्यक्रमको उपादेयता, प्रस्तावित कार्यक्रम मुलुकको वैदेशिक एवं राष्ट्रिय नीति तथा कार्यक्रम अनुकूल भए नभएको लगायतका पक्षहरूको समीक्षा गरी मन्त्रालयले भ्रमणको सहमति दिन सक्नेछ।

(४) विदेश भ्रमणका लागि सार्वजनिक पद धारण गरेको व्यक्ति र नेपालको प्रतिनिधित्व गर्ने भ्रमण टोलीको मनोनयन गर्दा भ्रमणसम्बन्धी विषय एकमन्दा बढी निकायसँग सम्बन्धित देखिएमा उपयुक्त निकायका प्रतिनिधिलाई समेत समेटी आवश्यक प्रक्रिया पुऱ्याइ अखित्यार प्राप्त निकाय र पदाधिकारीले मात्र मनोनयन गर्नु पर्नेछ।

(५) वैदेशिक भ्रमणको स्वीकृतिको लागि पेश गर्दा भ्रमण गर्ने मुलुक, भ्रमणको उद्देश्य, कार्यक्रम र किसिम, भ्रमणबाट अपेक्षित नतिजा, भ्रमण टोलीको नेतृत्व गर्ने पदाधिकारी र भ्रमणमा सहभागी हुने सदस्यको दर्जासमेत खुलाउनु पर्नेछ।

(६) विदेशमा हुने वैठकमा मनोनयन गर्दा सहभागीको दर्जा अनुसार प्रोटोकल मिलाई भ्रमण टोलीको नेता तथा अन्य सदस्यहरूको मनोनयन गर्नु पर्नेछ।

(७) सरकारी कामको सिलसिलामा विशिष्ट श्रेणी वा सोभन्दा माथिल्लोस्तरबाट प्रतिनिधित्व भई विदेश भ्रमणमा जाने प्रतिनिधिमण्डलमा सम्भव भएसम्म सम्बन्धित मुलुक हेँने नेपाली राजदूतावासबाट र आवश्यकता अनुसार मन्त्रालयबाट प्रतिनिधित्व गराउनु पर्नेछ।

(८) विदेशी पदाधिकारी वा अन्तर्राष्ट्रिय सङ्घ संस्थाको निमन्त्रणामा नेपालको प्रतिनिधिमण्डलले गर्ने विदेश भ्रमण वा सहभागितासम्बन्धी लेखापटी मन्त्रालय मार्फत गर्नु

पर्नेछ। प्रस्तावित कुनै भ्रमणको उपयुक्ततासम्बन्धी मन्त्रालयको अन्यथा राय भएमा सोको छार्जार्थान्वयित चुनादिव्यापारको लागि शशाशीश आवश्यित निकायलाई जानकारी दिइनेछ।

(९) नेपालको तर्फबाट प्रतिनिधित्व हुने वैदेशिक भ्रमणमा नेपाल सरकारको अन्तर्राष्ट्रिय तथा निर्णय नभई सहभागी हुन पाइने छैन। सार्वजनिक पद धारण गरेको व्यक्तिले विदा लिई सरकारी प्रतिनिधिको हैसियतमा वैदेशिक भ्रमणमा जान पाउने छैन।

(१०) सार्वजनिक पद धारण गरेको व्यक्तिमध्ये विशिष्ट श्रेणी वा सो सरहका पदमा रहेका व्यक्तिले नेपाल सरकारलाई प्राप्त वैदेशिक तालिममा भाग लिनु हुँदैन।

(११) सार्वजनिक पद धारण गरेका व्यक्तिले गैर सरकारी संस्था वा अन्तर्राष्ट्रिय गैर सरकारी संस्थाले आयोजना गरेको वा त्यस्ता संस्थाबाट प्रायोजित कार्यक्रममा भाग लिनु हुँदैन।

तर मुलुकलाई आवश्यक पर्ने कुनै खास प्रकृतिको कार्यक्रम वा नेपाल सरकारसँगको सहकार्यमा आयोजित कार्यक्रममा सम्बन्धित मन्त्रालयबाट पूर्व स्वीकृति लिई भाग लिन बाधा पर्ने छैन।

(१२) समझौताको शर्तमा उल्लेख भएको अवस्थामा बाहेक समझौता वा ठेकामा सञ्चालित आयोजना वा खरिद समझौताको गम्भ, व्यवसायी वा परामर्शदाताको खर्चमा सार्वजनिक पद धारण गरेको व्यक्तिले विदेश भ्रमणमा जान हुँदैन।

(१३) द्विपक्षीय वा बहुपक्षीय बैठक, वार्ता वा नेपाल सदस्य भएका अन्तर्राष्ट्रिय सङ्घ संस्थाको वार्षिक वा आवधिक अधिवेशन वा नेपालको प्रतिनिधित्व गर्नु पर्ने कूटनीतिक भ्रमण वा बैठक वा सभामा गरिने सम्बोधन, भाषण वा छलफलको विषयवस्तु, सम्मेलनमा प्रस्तुत हुने आधिकारिक अज्ञातरप्तापत्र वा कार्यपत्र वा कुनै पनि किसिमको मञ्चमा दराहरण गरिने नेपालको धारणा सरोकारवाला निकाय र सम्बन्धित मन्त्रालयसँग परामर्श तथा छलफल गरी अन्तिम मस्योदामा मन्त्रालयको सहमति लिनु पर्नेछ। यसको एक प्रति अभिलेखका लागि प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय र मन्त्रालयमा प्रस्तुत गर्नु पर्नेछ।

(१४) विदेशमा हुने द्विपक्षीय र बहुपक्षीय बैठकमा विषयवस्तुको महत्त्वको आधारमा नेपाली नियोगबाट प्रतिनिधित्व गरे पुग्ने देखिएमा मन्त्रालयले सोहीबमेजिम व्यवस्था गर्नु पर्नेछ।

(१५) द्विपक्षीय वा बहुपक्षीय वार्ता, बैठक, सभा वा सम्मेलनमा भाग लिन विदेश भ्रमण गर्ने सार्वजनिक पद धारण गरेको व्यक्ति वा भ्रमण टोलीले भ्रमण सम्पन्न भएको मितिले पन्थ दिनभित्र भ्रमण प्रतिवेदन तयार गरी सम्बन्धित निकाय र मन्त्रालयमा पेश गर्नु पर्नेछ।

(१६) सार्वजनिक पद धारण गरेको व्यक्तिले सरकारी कामको सिलसिलामा विदेश भ्रमण गर्दा राहदानी ऐन र नियमावलीमा तयबरथा भएबमेजिभका राहदानी प्रयोग गर्नु पर्नेछ।

(१७) प्रदेश र स्थानीय सहका प्रदूषिकारीले यस आचारसंहिताका अतिरिक्त प्रदेश तथा स्थानीय तहले विदेशी सरकार, नियोग, प्रतिनिधि र अन्तर्राष्ट्रिय सङ्घ संस्थासँग सम्पर्क गर्दा जबलम्बन गर्नुपर्ने कार्यविधिसम्बन्धी निर्देशिका, २०७६ को समेत पालना गर्नु पर्नेछ।

८. अखेतनिक वाणिज्यदूत (अन्तर्री कन्सुल) सुहृदी: विदेशियत नेपाली अखेतनिक महावाणिज्यदूत (अन्तर्री कन्सुल अन्तरल) वा अखेतनिक वाणिज्यदूत (अन्तर्री कन्सुल) से नेपाला वा नेपाली नागरिकसम्बन्धी वा सम्बन्धित विदेशी राष्ट्रसँगको द्विपक्षीय राजनीतिक, अर्थिक, व्यापारिक, सांस्कृतिक र अन्य सम्बन्धबारे भएका कुराकानी, प्रकाशित सामग्री र आफ्नो जानकारीमा आएका नेपाललाई प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपमा असर पर्ने अन्य विषय सम्बन्धमा सम्बन्धित नेपाली नियोग वा मन्त्रालयलाई जानकारी गराउनु पर्नेछ।
९०. पोशाक र भाषा: (१) सार्वजनिक पद धारण गरेको व्यक्तिले नेपालको वा विदेशी मित्रराष्ट्रका राष्ट्रिय दिवसका उपलक्ष्यमा आयोजना हुने औपचारिक समारोह, दिवाभोज, रात्रिभोज, जलपानजस्ता कार्यक्रममा सहभागी हुँदा राष्ट्रिय पोशाक वा अन्तर्राष्ट्रिय प्रचलन अनुसारको औपचारिक पोशाक लगाउनु पर्नेछ।
 (२) सार्वजनिक पद धारण गरेको व्यक्तिले विदेशी पदाधिकारीसँगको औपचारिक भेट, चार्टर्ड र छलफलका समरगमा अवसर सुहौउदो मर्यादित पोशाक वा अन्तर्राष्ट्रिय प्रचलन अनुसारको औपचारिक पोशाक लगाउनु पर्नेछ।
 (३) विदेशी पदाधिकारीसँगको सम्पर्क, सञ्चार तथा अन्तरक्रियामा शिष्ट एवं मर्यादित भाषाको प्रयोग गर्नु पर्नेछ। औपचारिक अन्तरक्रियाका सिलसिलामा भाषा अनुवादक आवश्यक भएमा आवश्यकता अनुसार मन्त्रालयलाई अनुरोध गर्न सकिनेछ।
 (४) भाषाको प्रयोगमा शुद्धता, शिष्टता तथा बोधगम्यतामा ध्यान दिनु पर्नेछ।
९१. उपहार आदानप्रदान: (१) सार्वजनिक पद धारण गरेको व्यक्तिले सामान्य शिष्टाचारको सैद्धांतिकत्वरूप प्राप्त हुने उपहार बाहेक नेपल सरकारको अनुमतिभाइमात्र विदेशी पदाधिकारी, संस्था वा अन्य व्यक्तिबाट उपहार लिनु पर्नेछ।
 (२) उपदफा (१) बमोजिम लिएको उपहार कार्यालयको बेबसाइटमार्फत सार्वजनिक गर्ने र सम्बन्धित कार्यालयको जिन्सी खातामा आम्दानी बाँध्नु पर्नेछ।
 (३) विदेशी पदाधिकारीलाई उपहार दिँदा विदेशी पदाधिकारीको संस्कृति र प्रचलन विपरीत नहुने गरी नेपाली मौलिकता र पहिचान झल्कने तथा गुणस्तरीय स्वदेशी उत्पादन दिनु पर्नेछ। त्यस्तो उपहारको नाम, उत्पादन भएको ठाउँ, विशेषता, बनोट, प्रयुक्त वस्तु, उपभोग गर्ने तरिका स्पष्ट खुल्ने लेबल राखी गुणस्तरीय प्याकिङ गरिएको हुनु पर्नेछ।
९२. कूटनीतिक जिम्मेवारी वहन गर्ने व्यक्तिले पालन गर्नुपर्ने आचरण: (१) नेपाली नियोगका राजदूत, महावाणिज्यदूत तथा अन्य पदहरूमा काम गर्ने पदाधिकारीले अन्तर्राष्ट्रिय कूटनीतिक मूल्य, भावनाता, प्रचलन तथा मापदण्ड अनुरूपको आचरण गर्नु पर्नेछ।
 (२) नेपाली नियोगमा कार्यरत नियोग प्रमुख तथा अन्य कर्मचारीहरूले कूटनीतिक सुविधा तथा उन्मुक्तिको दुरुपयोग गर्नु हुँदैन।

(३) नेपाली नियोगका कार्यक्रम विरोध प्रमुख का निजको गति वा भत्ती वा अन्य कूटनीतिक पदाधिकारीले कुनै साथको पद वा उचाइकारीक्रम क्रियाकलापमा संलग्न हुनु हुँदैन।

तर, मन्त्रालयको स्वीकृति लिएर पदीय मर्यादा सुहाउँदो अध्यापन, अनुसन्धान, व्यवस्थापन जस्ता कार्यहरूमा संलग्न हुन बाधा पुग्ने छैन।

(४) कूटनीतिक थैली (Diplomatic Bag) व्यक्तिगत प्रयोजनका लागि प्रयोग गर्नु हुँदैन।

(५) नेपाली नियोगका प्रमुख वा अन्य पदाधिकारीले नेपाल सरकारको प्रचलित कानूनमा व्यवस्था भएको तथा मन्त्रालय वा नेपाल सरकारका अन्य निकायले कुनै निश्चित मापदण्ड, निर्देशिका वा निर्णय गरी तोकेको अवस्थामा बाहेक नेपाली वा विदेशीसँग कुनै प्रकारको शुल्क वा रकम उठाउनु हुँदैन।

१३. गर्न नहुने कार्य: यो आचारसंहिता पालना गर्नुपर्ने व्यक्तिले देहायका कार्यहरू गर्नु, गराउनु हुँदैन:-

(क) मित्राध्रुहरूसँगको नेपालको विद्यमान सम्बन्धमा प्रतीकूल प्रभाव पर्ने गरी वक्तव्य दिन, प्रकाशन गर्न र गतिविधि सञ्चालन गर्न, मित्राध्रुको आन्तरिक मामिलामा टिप्पणी गर्न वा त्यस्ता प्रकृतिका कुनै कार्यमा संलग्न हुन तथा विदेशी पदाधिकारीसमक्ष प्रचलित नेपाल कानून, नेपाल सरकारका औपचारिक नीति, योजना, घोषणा, निर्णय र स्वीकृत कार्यक्रमको विरोध वा सो सम्बन्धमा नकारात्मक टीकाटिप्पणी गर्न।

(ख) नेपाल पक्ष भएका द्विपक्षीय वा बहुपक्षीय सन्धि समझौताको प्रतीकूल हुने गरी कुनै कार्य गर्न वा त्यस्तो कार्यमा सरिक हुन।

(ग) नेपालको गोप्य एव सबेदनशील राष्ट्रिय सूचना विदेशी पदाधिकारी वा विदेशी नियोगका प्रशासनिक वा प्राविधिक कर्मचारी वा स्थानीय कर्मचारी लगायत कसैलाई पनि उपलब्ध गराउन।

(घ) सरकारीस्तरमा विदेशीसँग वार्ता तथा समझौता भइरहँदा त्यसको परिणामलाई प्रभावित पार्ने गरी वार्ता तथा समझौतासम्बन्धी सूचना चुहाउन वा सार्वजनिक गर्न।

(ङ) नेपाल सरकार वा सम्बन्धित निकायको पूर्व स्वीकृति नलिई कुनै विदेशी पदाधिकारीबाट खास अवसरमा दिइने सामान्य उपहार बाहेक अन्य उपहार, दान दातव्य, ऋण, पारिश्रमिक वा विशेष सदाशयता वा लाभ स्वीकार गर्न।

स्पष्टीकरण: यस खण्डको प्रयोजनको लागि "खास अवसर" भन्नाले राष्ट्रिय दिवस एवं विधिन तहमा हुने द्विपक्षीय भ्रमणका आदानप्रदान तथा शिष्टाचार वा विदाइ भेटधाटका अवसरलाई समझनु पर्छ।

(च) सार्वजनिक पद धारण गरेका सुरक्षा निकायका व्यक्ति समेतले नेपाल सरकारको स्वीकृति नलिई विदेशी पदाधिकारी वा संस्थासँग कुनै गोप्य परियोजना लिन वा स्वीकार गर्न।

(८)

२५९

- (छ) अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्था, विदेशी कम्पनी वा सङ्घ संस्थाको स्थापना, दर्ता तथा व्यवस्थापनमा साझेदार वा सहयोगी हुन।
- (ज) विदेश भ्रमणमा जाने उद्देश्य राखी विदेशी राष्ट्र वा विदेशी नियोगबाट स्पष्ट आधार र औचित्य नभएको अवलोकन भ्रमण तथा कार्यक्रमका लागि वा नामै तोकेर वा आफूमात्र उम्मेदवार हुन सक्ने मापदण्ड तोकिएको निमन्त्रणा प्राप्त गर्न वा प्राप्त गर्ने प्रयत्न गर्न।
- (झ) राजनीतिक वा व्यक्तिगत वा निश्चित व्यक्ति वा सगूहको गान्न हित हुने निहित उद्देश्यका योजनामा लगानी गर्न वा सहयोग रकम जुटाइदिन कुनै विदेशी पदाधिकारी, अन्तर्राष्ट्रिय सङ्घ संस्था वा अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्थाका पदाधिकारीसँग लेखापढी, सम्पर्क, भेटघाट वा आग्रह गर्न।
- (ञ) नेपाल सरकारले मान्यता नदिएका मुलुक, विदेशी सङ्घ संस्था तथा त्यस्ता सङ्घ संस्थाका प्रतिनिधिहस्तांग पत्राचार तथा भेटघाट गर्ने र त्यस्ता सङ्घ संस्था वा व्यक्तिले आयोजना गर्ने कार्यक्रममा सहभागी हुन।
- (ट) नेपाल सरकारको पूर्व सहमति विना शैक्षिक उपाधि वा अध्ययनसँग प्रत्यक्ष सम्बन्ध राख्ने तथा शैक्षिक विशिष्टताका आधारमा दिइने मान्यता वा सम्मान बाहेक अन्य विदेशी विभूषण, गदक, सम्मान वा मानार्थ उपाधि स्वीकार गर्न।
- (ठ) औपचारिक कार्यक्रम वा विधिवत स्वीकार गरिएको निमन्त्रणामा बाहेक नेपालस्थित विदेशी नियोग परिसर वा आवासमा प्रवेश गर्न।
- (ड) व्यक्तिगत लाभ, महङ्गा उपहार, आफू वा आफ्नो परिवार वा अरू कसैका लागि रोजगारी, छात्रवृत्ति, स्वास्थ्योपचार जस्ता व्यक्तिगत लाभजन्य अवसर प्राप्त गर्न वा प्राप्त गर्ने प्रयत्न गर्न।

१४. आचारसंहिता पालना अनुगमन समिति: (१) कूटनीतिक आचारसंहिता पालनाको अनुगमनका लागि देहाय बमोजिमको एक उच्चस्तरीय अनुगमन समिति रहनेछ:-

	संयोजक
(क) परराष्ट्र मन्त्री	संयोजक
(ख) नेपाल सरकारको मुख्यसचिव वा निजले तोकेको प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद् कार्यालयको सचिव	सदस्य
(ग) सचिव, मन्त्रालय	सदस्य
(घ) सचिव, गृह मन्त्रालय	सदस्य
(ङ) सचिव, कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय	सदस्य
(च) सचिव, संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय	सदस्य
(छ) शिष्टाचार महापाल, मन्त्रालय	सदस्य सचिव
(२) अनुगमन समितिका संयोजकले आवश्यकता अनुसार समितिको बैठक बोलाउन सक्नेछ।	संयोजक

(३) उपदफा (२) बमोजिम लोहाडो वैठकमा अनुगमन समितिले आवश्यक साझेदार कुनै पदाधिकारी वा व्यक्तिसार्व आशन्वयण गर्न सक्नेछ।

(४) अनुगमन समितिले आवश्यकता अनुसार यस आचारसंहिताको पालनाका लागि जुनसुकै व्यक्ति वा निकायलाई लिखित वा मौखिक रूपमा ध्यानाकर्पण गराउन सक्नेछ।

(५) अनुगमन समितिले आफ्नो कार्यविधि आफै व्यवस्थित गर्न सक्नेछ।

(६) यो आचारसंहिता पालना गर्नुपर्ने व्यक्तिले आचारसंहिता विपरीत आचरण गरेको पाइएमा कुनै पनि व्यक्तिले मन्त्रालयको शिष्टाचार महाशाखा समक्ष सोको उजुरी दिन सक्नेछ।

(७) उपदफा (६) बमोजिम उजुरी प्राप्त भएमा वा अन्य कुनै स्रोतबाट जानकारी प्राप्त भएमा मन्त्रालयको शिष्टाचार महाशाखाले आवश्यक जाँचबुझ गरी अनुगमन समिति समक्ष पेश गर्नेछ।

(८) उपदफा (७) बमोजिम जाँचबुझ गर्दा आचारसंहिता उल्लंघन भएको पाइएमा कर्मचारीको हकमा सम्बन्धित निकाय वा मन्त्रालय र अन्य पदाधिकारीको हकमा प्रधानमन्त्री तथा गन्त्रिपरिषद्को कार्यालयगा लेखी पठाइनेछ।

(९) यस आचारसंहिताको गम्भीर उल्लङ्घन भएको पाइएमा सोको जानकारी आचारसंहिता पालना अनुगमन समितिका संयोजकले सिधै प्रधानमन्त्री समक्ष प्रस्तुत गर्न सक्नेछ।

१५. विविध: (१) संवैधानिक निकाय, निजामती सेवा, सुरक्षा निकाय तथा नेपाल सरकारका अन्य विभिन्न निकायका हकमा नेपाल सरकारबाट स्वीकृत भई प्रचलनमा रहेका सम्बन्धित आचारसंहिता लागू गर्न यस आचारसंहिताले कुनै वाधा पुळाएको वापिस छैन।

(२) यो आचारसंहिता तथा कुनै सार्वजनिक निकायको आचारसंहिताको पालना सम्बन्धमा द्विविधा उत्पन्न भएमा कूटनीतिक मर्यादा र शिष्टाचारका हकमा यसै आचारसंहिता बमोजिम हुनेछ।

(३) यस आचारसंहितामा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि विकास सहायता परिचालन सम्बन्धमा सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहका सरकारहरूले विकास साझेदारसँग सम्पर्क, भेटघाट, छलफल, वार्ता, वैठक वा पत्राचार गर्दा अन्तर्राष्ट्रिय विकास सहायता परिचालन नीति एवं प्रदेश तथा स्थानीय तहमा अन्तर्राष्ट्रिय विकास सहायता परिचालनसम्बन्धी मापदण्डमा उल्लिखित व्यवस्था बमोजिम गर्नु पर्नेछ।

१६. खोरेजी र बचाउ: (१) कूटनीतिक आचारसंहिता, २०६८ खोरेज गरिएको छ।

(२) कूटनीतिक आचारसंहिता, २०६८ बमोजिम भए गरेका काम कारबाही यसै आचारसंहिता बमोजिम भए गरेको मानिनेछ।

२९